

TÜRKİYE - MACARİSTAN ÇALIŞTAYI

"YENİ DÖNEMDE KARŞILIKLI İLİŞKİLER"

14 Nisan 2021 | Çevrimiçi

Sonuç Raporu

Diplomatik İlişkiler ve Politik Araştırmalar Merkezi (DİPAM) ile Budapeşte merkezli National University of Public Service (NUSP) bünyesinde yer alan The Institute for Strategic and Defence Studies (ISDS) evsahipliğinde Macar ve Türk dış politikası üzerine ilk ortak çalıştay "Yeni Dönemde Karşılıklı İlişkiler" anateması ile 14 Nisan 2021 tarihinde çevrimiçi olarak gerçekleşmiştir.

Açılış konuşmalarını DİPAM Başkanı Tolga SAKMAN ve ISDS Direktörü Dr. Péter TÁLAS'ın yaptığı çalıştayda moderatörler Ferenc NÉMETH (Institute for Foreign Affairs and Trade (IFAT)) ve Dr. Murat JANE (İstanbul Aydın Üniversitesi) olmuştur. Konuşmacı olarak katılan Dr. Tamás BARANYI (IFAT), Dr. Zoltán EGERESI (ISDS), Prof. Dr. Esra HATİPOĞLU (DİPAM), Doç.Dr. Aylin Ünver NOİ (Haliç Üniversitesi) bilgi ve

görüşlerini aktarıp çalışmaya katılan iki kurumun araştırmacılarının sorularını cevaplandırmışlardır.

Çalıştayda konuşulan başlıca konular ile aktarılan bilgi ve yorumlar aşağıdaki gibidir:

Macaristan'ın, rejim değişikliğinden önce diplomatik ilişkilerini "Kapitalist ülkeler", "Dost sosyalist ülkeler", "Sosyalist olmaları umulan gelişmekte olan ülkeler" ve "Üçüncü dünya ülkeleri" gibi kategoriler üzerine inşa ettiği hatırlatılmıştır.

1991'de ortaya çıkan, ilk başta amacı çok sınırlı olsa da Visegrád Four ülkelerinin oluşturulması Macar Dışişleri için en önemli gelişmelerden biri olarak belirtilmiştir. Böylece Macaristan, bölgenin diğer devletleri gibi bölgesel politika geliştirme kapasitesi ve entegrasyon görünümü kazanmıştır.

Macar Dışişleri için bir diğer önemli adım, Macaristan'ın Avrupa bütünleşmesi temelinde odağının Batı'ya yönelmesidir. Batı'da Macar ekonomisini ayakta tutmak için sınırsız miktarda sermaye kaynağı ve teknoloji olduğu için, ekonominin biraz daha açık olmasıyla Batı'ya yönelimin daha da arttığı vurgulanmıştır.

2003 ve 2004 yılları arasındaki Avrupa Birliğine katılım sürecindeki uyum döneminde Macaristan'ın Doğu ile siyasi ikili ilişkileri öncelik olarak görmeyip neredeyse tamamen durdurduğu dile getirilmiştir. Sadece Macar siyasi sistemi değil, aynı zamanda ekonomik yapısının da

Avrupa bütünleşme rolüne hizmet edecek şekilde tasarlandığı görülmüştür.

2010'dan sonraki Macar hükümetinin hem ekonomik ilişkileri hem de siyasi ilişkileri çeşitlendirmeye başladığı ancak bu durumun resmi olarak 2011 yılında Doğuya Açılma Politikası çerçevesinde kurgulandığı söylenmiştir. Batı ile entegrasyon sürecinde Doğu ile olan ilişkiler asgariye indirilerek birçok elçilik de kapandığından ilişkilerin tekrardan canlanması kolay olmamıştır.

Ticaret rakamları açısından Macaristan'ın ana ticaret ortaklarının halen batıdaki devletler olduğunun altı çizilerek Macar dış politikasının Batıya karşı olmadığı söylenmiştir. Macaristan'ın Rusya, Türkiye, Çin veya güneydeki ve doğudaki diğer ülkelerle ticaret payının arttığı fakat bu durumun coğrafi olarak ele alınması gerektiği, ideolojik veya bunun gibi bir şeyden bahsedilmediği vurgulanmıştır. Macar dış politikasının karşılıklı ticari ilişkileri pekiştirmek ve geliştirmek için çok şey yapmış olmasına rağmen ticaret ortaklarının ihracat ve ithalat payındaki yerinde büyük bir değişikliğin yaşanmadığı da hatırlatılmıştır.

Doğuya açılmanın ardındaki fikir temelde Macaristan için ekonomik güvenlik sağlamaktır. Fakat, özellikle Batı Avrupa tarafından Macaristan'a yönelik, Çin ile olan bu işbirliğinin, temelde batılı müttefiklerinden uzaklaştırdığını ve bu durumun AB'de veya NATO'da aksamalara neden olabileceğine dair eleştiriler gelmiştir. Çin ile yüksek seviyeli ticaret

yapan Avrupa ülkelerinin bu eleştirileri, doğuya açılma felsefesini anlamadıkları şeklinde yorumlanmıştır.

Bu durumun nedeni olarak da siyasal iletişim gösterilmektedir: Macar hükümeti Doğuyla bağları güçlendirmenin önemi hakkında konuştuğunda, genellikle aynı zamanda batının düşüşünden bahsetmektedir ki bu durum akademik açıdan doğru olabilir fakat politik açıdan uygun değildir. Ticaret hacmini artırmak için gerçekten iyi politik ilişkilerin olması gerektiği kabulü ile baktığımızda Batı Avrupalı birçok devletin Çin ile ilişkilerinin düzeyi tartışmalıdır.

Macaristan Başbakanı Viktor ORBÁN'ın son yıllardaki konuşmaları hatırlatılarak Macar dış politikasında dikkat edilmesi gereken üç ana güç merkezinin Berlin, Moskova ve İstanbul olarak ele aldığı ifade edilmiştir. Bu güç merkezlerinin sadece günümüz için değil aynı zamanda tarihsel bağlam çerçevesinde de önemine değinmiştir. Gücü nispeten azalan ABD ve ekonomik olarak büyüyen Çin'in yanında bu üç güç merkezinin Macaristan'ın hem ticari ilişkileri hem de güvenliği için önemli olduğu belirtilmiştir.

Macaristan'ın stratejik düşüncelerinin çoğunu şekillendirmekten sorumlu olan Viktor ORBÁN'ın, Avrupa'nın Rusya politikasındaki sorununun, ticarete Rusya'ya karşı sert olmaları olduğunu ancak Çin'e karşı zayıf olduklarını söylediğini belirtmiştir. Yapılması gereken şeyin ise, Rusya'ya güvenlik konularında çok sert davranmak ve Rusya ile ticari ilişkilerde ve

ekonomik konularda da yumuşak davranmak olduğunu belirtmiştir.

Macaristan ve Türkiye'deki küresel süreçler hakkında bir tür benzer düşüncenin mevcut olduğu ve bu benzer düşüncenin uluslararası ilişkilerde kendi kendine yetmenin öneminin kabulü olarak adlandırabileceği ifade edilmiştir. Bunun sadece Macar ya da Türk düşüncesinden kaynaklanmadığı, aynı zamanda büyük güçlerin eskisi gibi bir ölçekte güvenlik, ekonomik ve siyasi güvenlik sağlamadığı çok önemli bir küresel sürecin varlığından kaynaklandığı ifade edilmiştir. Türkiye'nin son yıllarda özel bir pozisyon aldığı söylenmiş ve bu durumun denge sağlamaya çalışan Macaristan için önemli olduğu ifade edilmiştir.

Bazı siyasi çevrelerde bazen eleştirilse de Türkiye ile Macaristan arasında bir akrabalık duygusunun var olduğu belirtilmiş ve bu durumun akademik bir zeminde tartışılabilirliği de eklenmiştir. Türk ve Macar toplumlarında Türk Konseyi'nde birlikte daha fazla çalışma ve ilişkileri geliştirme duygusu olduğu belirtilmiştir. Bu durumun Batı Avrupa devletleri tarafından eleştirildiği belirtilmekle beraber bu akrabalık ilişkilerinin daha iyi politik ilişkileri beraberinde getireceği vurgulanmıştır. Türkiye ve Macaristan arasındaki tarihsel bağlara değinilerek kültürler arasındaki etkileşim ve benzerlikler ele alınmıştır. Türkiye'de Macarların ve Türklerin Orta Asya'dan aynı kökten geldiğine dair fikre karşın Macarların kendilerini tanımlarken kökenleri için basitçe bir temellendirme

yaptıkları söylenerek bu konudaki farklılıklar üzerinde durmuştur.

2. Dünya savaşı ve sonrasında Macaristan'da büyük değişikliklerin yaşandığı söylenmiştir. 1990'lardaki rejim değişikliği ve canlanan dış politikayla beraber, 2000'li yılların ikinci yarısından itibaren Macaristan'ın Kazakistan ve Türk Cumhuriyetleri ile köprü kurmak için radikal sağ ve milliyetçi gruplara bağlı etkinlikler düzenlemeye başladığı ifade edilmiştir. Ayrıca Türk Cumhuriyetleri ile ilişkilerini artırmak için Orta Asya merkezli örgütler ile ilişkilerini de derinleştirmiştir.

Macaristan'ın öncelikle Türk Akademisi ve Türk Konseyi (Keneş) gibi belirli kurumlarda gözlemci üye olduğunu ve daha sonra Macaristan Başbakanı'nın son yıllarda Konsey toplantılarına katılmaya başladığı belirtilmiştir. Tüm yaşanan bu gelişmelerle beraber Macaristan'ın Türkiye ve Türk Konseyi devletleriyle olan ekonomik ilişkilerinin arttığı söylenerek buralardaki yatırımların büyüdüğü dile getirilmiştir. Böylece Macar şirketlerinin desteklenmeye başladığı ve bu pazarlara girişlerinin yükseldiği ifade edilmiştir. Türk konseyindeki pozisyonuyla beraber Macaristan'ın sınırlı ama önemli bir derecede AB içindeki Türk çıkarlarını temsil etmesi açısından bu durumun gerçekten kilit bir konu olduğu ifade edilmiştir.

2015-2016 yıllarındaki mülteci krizi ile beraber, Macaristan'ın özellikle Suriye'den kaynaklı Avrupa'ya olan göçlerin engellenmesi anlamında Türkiye'yi güvenlik sağlayıcısı konumunda gördüğü

belirtilmiştir. Macar hükümet yetkililerinin Türkiye'yi Avrupa'nın güvenlik anahtarı olarak gördükleri belirtilerek Türkiye ile olan ilişkilerde daha fazla dayanışmanın olması ve Türkiye'nin içindeki gelişmelere saygı duyulması gerektiğini ifade ettikleri belirtilmiştir.

Macaristan-Türkiye ilişkilerinin zihinsel haritasında bazı noktalarda aynı çerçevede, bazı noktalarda ise farklı bir kapsamda hareket ettiği ifade edilmiştir. Türkiye'nin bölgedeki müreffeh ve büyüyen rolünün, Macar devletinin on yıllardır farkında olduğu da eklemiştir. Fakat ne ekonomik ne de siyasi düzeyde bu bağlara tam olarak odaklanmadıkları belirtilmiş ve bunun iki ülke arasında geliştirilmesi gereken bir durum olarak gösterilmiştir. Türkiye'nin bölgede özel bir rol kazandığı, büyük güçlerin Türkiye'yi yalnız bıraktıkları ve böylece Türkiye'nin kendisini savunmak zorunda kaldığı, böylece NATO şemsiyesine olan güveninin kalmadığı belirtilmiştir. Macaristan'daki durumun daha farklı olduğu ve hala NATO taahhütlerinin var olduğu söylenmiştir. Fakat aynı zamanda çevredeki çatışmalar da göz önünde bulundurulduğunda, ülkelerin çoğunda kendi kendine yetmenin öneminin arttığı hissiyatının arttığı ifade edilmiştir.

Türkiye 2016'daki darbe girişiminden sonra Avrupa'dan ilk olarak Macaristan hükümetinin Türkiye'ye destek vermesini anlamlı bulmuş ve konu hakkındaki dayanışmanın önemini hatırlatarak bu durumun Türkiye'de iyi yönde yankılandığı ifade edilmiştir. Türkiye ve Macaristan ilişkilerinin şu anda çok iyi bir durumda

olduğu belirtilerek bu ilişkilerin çok daha iyi olması için her iki ülkenin önünde fırsatların olduğundan bahsedilmiştir.

Türkiye'nin her zaman Doğu ve Batı arasında bir köprü olarak görüldüğünden bahsedilerek dünyadaki her türlü çatışmanın sonlandırılmasına aracılık eden bu tür bir rolü oynamaya çalıştığı söylenmiştir. İstanbul Arabuluculuk Konferansı da bu kapsamda örnek olarak gösterilmiştir. Fakat 2015'ten sonra arabuluculuk rolü yerine daha çok çatışma sonrası çözüme dahil olduğu ifade edilmiş ve nedeni ise bazı ortaklarına olan eşit mesafesini kaybetmesine bağlanmıştır. Böylece Türkiye'nin çatışma sonrası kararlarda çok daha fazla rol almaya başladığı ifade edilmiştir.

Türkiye'nin 2002 ile 2010 yılları arasında uluslararası ortamda yaşananlar yüzünden küreselleşmenin aktif destekçisi olarak hareket ettiği belirtilmiştir. Fakat bu dönemden sonra 2015 yılında Türkiye'nin gerçekten küreselleşme karşıtı söylemin ana destekleyicilerinden biri olduğu ifade edilmiştir. Türkiye'nin BM'yi etkili olmadığı için eleştirmesi ve "Dünya beşten büyüktür" mottosuyla hareket etmeye başlamasına rağmen ilk dönemde BM güvenlik konseyine katılmak için çaba sarf ettiği belirtilmiştir. Bu dönemde küresel siyasetin çok kişiselleştiği kaydedilerek, devletlerin uluslararası örgütleri bir şekilde görmezden geldiği, çok daha pragmatik ikili ilişkiler kurmaya çalışıldığı belirtilmiştir. Türkiye'nin de bu tür stratejik ittifak söylemine dahil olduğu söylenerek, Rusya ve Çin ile olan ilişkilerini geliştirmeye

başladığı aktarılmıştır. Türkiye'nin Rusya ve Çin ile olan ilişkilerini de başta ABD olmak üzere AB'ye karşı bir denge politikasında yürüttüğü belirtilmiş ve özellikle Rusya ile olan ilişkilerinde bu yöndeki dengeleme politikalarını her daim Batıya karşı kullandığı vurgulanmıştır.

Türkiye'nin son dönemde insani normları ve ahlaki sorumlulukları teşvik etmeye devam edip, aynı zamanda güvenlik riskine etkili ve iddialı bir şekilde cevap verdiği ve sert güce doğru biraz ilerlediği ifade edilmiştir. Bu durumun bölgede de gözlemlendiği söylenmiştir. Türkiye'nin dış politikada bir çeşit özerkliğe sahip olmaya çalıştığı ifade edilmiştir.

Günümüzde Türk dış politikası hakkında "Reformlar", "Yenilenebilir" ve "İleriye dönük" gibi kavramlarla tanımlanan başka bir anlayışın oluştuğu belirtilmiş ve bu kavramların pandemiden sonra kullanılmaya başlandığı da eklenmiştir. Son aylardaki Türk dış politikasının genel olarak "Güven yenilemesi" üzerine şekillendiği ifade edilerek, Türkiye-ABD ve Türkiye-AB ilişkilerinin öncelik olarak kabul edildiği ifade edilmiştir. Bu "yenilenmiş" ilişkilerin, ABD ve AB üyesi devletlerle gerilimi azaltmak ve ortak bir zeminde anlaşmaya varmak ile ilgili olduğu dile getirilmiştir.

Pandemi, iklim değişikliği, ticaret anlaşmazlıkları ve büyük güçlerin birbirleriyle olan rekabetinden ötürü tedarik zinciri açısından güvenlik açıklarının arttığı belirtilmiştir. Bu durumun ulusal güvenlik için önem taşıdığı, bu yüzden tedarik zinciri güvenlik açıklarının

azaltılmasına ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Gümrük birliğinin modernizasyonuna ek olarak AB ve Türkiye arasındaki ekonomi alanında iş birliğinin, yalnızca tedarik zinciri kırılmalıklarının azaltılmasına yardımcı olmakla kalmayacağı belirtilmiştir. Bu durumun aynı zamanda yeşil ve dijital ekonomiye geçiş konusunda kamu ve özel iş birliklerini artırma potansiyeline sahip olduğu ifade edilmiştir.

Enerji'nin risk nedeni değil, önemli bir iş birliği alanı olması gerektiği vurgulanmıştır. Bölgedeki kritik altyapının güvence altına alınmasının hayati önem taşıdığı belirtilerek bölgede istikrar ve barışın olabilmesi adına Akdeniz'deki gaz yataklarının katalizör görevi görme potansiyeline sahip olduğu hatırlatılmıştır. Bu durumun büyük güçlerin bölgeye bir şans vermesine bağlı olduğu da eklenmiştir. Türkiye'nin AB gibi enerji kaynaklarını çeşitlendirme konusunda istekli olduğu söylenmiş ve Türkiye'nin AB için enerji güvenliği ve çeşitliliği konusunda iyi bir partner olabileceğinin altı çizilmiştir. Trans-Adriyatik Boru Hattı bu konuda örnek olarak gösterilmiştir. Olumlu bir gündemin, Türkiye ile AB arasındaki bağları ve güveni yeniden inşa edebileceğinin ve bunun da diğer alanlarda iş birliğine katkıda bulunacağına da vurgusu yapılmıştır.

Lojistik ve ulaşımın e-ticaret çağında daha önemli hale geldiği söylenmiş ve Türkiye'nin, bulunduğu konumuyla, bölgesel entegrasyon ve ticaret alanında önemli bir pozisyonda olduğu ifade edilmiştir. Bu konunun Türk-Macar

ilişkilerine de olumlu yansıtılabileceği ifade edilerek, Doğu ve Batı arasındaki bağlantıyı artırmayı ve Macaristan ekonomik ilişkilerini çeşitlendirmeyi amaçlayan politikalar işaret edilmiştir.

Türkiye'nin, Macaristan'ın yer aldığı yeni girişimlere de değer katabileceği ifade edilerek 2015 yılında Baltık, Adriyatik ve Karadeniz arasında bulunan 12 AB üye devleti tarafından başlatılan bölgesel bir girişim olan Üç Deniz Girişimi'ne dikkat çekilmiştir. Üç Deniz Girişimi'nin amacını, güçlendirilmiş AB'ye katkıda bulunmak ve enerji, dijital ve altyapı bağlantılarına odaklanan bölgesel işbirliğiyle Transatlantik bağı güçlendirmek olduğu söylenmiştir. Türkiye'nin, Avrupa Birliği'ne aday ülke, NATO üyesi ve Karadeniz'e kıyısı olan bir ülke olarak bu girişimin bir parçası olarak katkıda bulunabileceğinin de altı çizilmiştir. Böyle bir durumun hem bölgesel açıdan hem de ilişkilerin sağlamlaştırılması açısından önemi vurgulanmıştır.

Türkiye- Macaristan ilişkilerinde iki önemli konunun ön plana çıktığı söylenmiş ve bunlardan birinin Macaristan'ın hem NATO nezdinde hem de AB nezdinde Batı ittifakının içinde olmasıyla ilgili olduğu dile getirilmiştir. Macaristan'ın Türkiye'yi Avrupa'nın güvenliği için kilit nokta olarak görüp Türkiye'nin AB'ye katılmasını destekliyor olmasının Türkiye açısından çok değerli olduğu belirtilmiştir. Bir diğer konunun ise üst düzey ziyaretler ile pekiştirilen karşılıklı ilişkiler ile ilgili olduğu belirtilmiş ve özellikle de Türk Konseyi'nde Macaristan'ın gözlemci olarak katılması bu kapsamda görüldüğünden daha fazla

önemli bulunmuştur. Türkiye ve Macaristan ilişkilerinin stratejik ortaklık olarak ilan edilmesinin de takdirle karşılandığı eklenmiştir.

Yeni dönemin iklim değişikliği ve dijital yıkım gibi tehditleri içerdiği belirtilerek Türkiye ve AB'nin bu konularda iş birliği ve dayanışma içerisinde olabilecek fırsatlara sahip oldukları ifade edilmiştir. Bu durumun Türkiye ve Macaristan için de iş birliği olasılıklarını taşıdığı da eklenmiştir. Yeni dönemde iklim değişikliği, mülteci sorunu ve pandemi gibi konuların güvenlik kapsamında sınır tanımadığı, küresel ve bölgesel sorumlulukların olduğu da hatırlatılmıştır.

DİPLOMATİK İLİŞKİLER ve POLİTİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER for DIPLOMATIC AFFAIRS and POLITICAL STUDIES

+90 216 310 30 40

info@dipam.org

+90 216 310 30 50

www.dipam.org

Merdivenköy Mah. Nur Sok. Business İstanbul
A Blok Kat:12 No:115. Kadıköy/İstanbul